

กรรมวิธีการสร้างซอด้างของครูประสิทธิ์ ทศนากร

นายวัชรพล คงอุดมสิน
โรงเรียนวัดเทพประสิทธิ์คณาวาส
จังหวัดสมุทรสงคราม 75110
อีเมล: boothwatcharapon@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง กรรมวิธีการสร้างซอด้างของครูประสิทธิ์ ทศนากร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติการสร้างซอด้าง ศึกษากรรมวิธีการสร้างซอด้าง และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพเสียงซอด้างของครูประสิทธิ์ ทศนากร โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่าครูประสิทธิ์ ทศนากร ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้การสร้างซอด้างจากครูบุญมี ฉ่ำบุญรอด นักดนตรีไทยและช่างทำเครื่องดนตรีไทย ชาวจังหวัดสมุทรสงคราม โดยได้ยึดกรรมวิธีการสร้างแบบของครูบุญมี ฉ่ำบุญรอด จากนั้นในปี พ.ศ. 2532 ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบขึ้นมาเป็นรูปแบบที่มีคุณภาพเสียงและรูปร่างเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของตนเอง กรรมวิธีการสร้างซอด้างของครูประสิทธิ์ ทศนากร เป็นกรรมวิธีการสร้างที่ละเอียด ประณีต เน้นคุณภาพเสียง สัดส่วนที่เหมาะสม สมดุล สวยงาม วัสดุที่ใช้สร้างเป็นวัสดุที่คัดสรรมาอย่างดี ส่งผลให้คุณภาพเสียงซอด้างมีความคมชัด ดัง กังวาน และมีแก้วเสียงที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะ ลวดลายการกลึงมีความงดงาม มีการประดิษฐ์ห้อยซอด้างขึ้นเป็นรูปแบบของตนเอง ปัจจัยที่ส่งผลให้ซอด้างของครูประสิทธิ์ ทศนากร มีคุณภาพเสียงที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะนอกเหนือจากความพิถีพิถันดังกล่าวแล้ว คือการกลึงภายในกระบอกซอด้างซึ่งส่งผลให้เกิดเสียงที่ไพเราะ และนุ่มนวลขึ้นซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนใคร

คำสำคัญ: กรรมวิธีการสร้าง, ซอด้าง, ครูประสิทธิ์ ทศนากร

¹ บทความนี้มาจากวิทยานิพนธ์ เรื่อง “กรรมวิธีการสร้างซอด้างของครูประสิทธิ์ ทศนากร” หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางค์ไทย ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2560 ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร.บุษกร บินทสันต์ ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Making Methods Of Saw Duang By Prasit Tasanakorn

Watcharapon kongudomsin

Tepprasitkhanawas School

Amphawa, Samut Songkhram Province 75110, Thailand

e-mail: boothwatcharapon@gmail.com

Abstract

The research titled Making Methods of Saw Duang by Prasit Tasanakorn examined the history and craftsmanship of Saw Duang and the factors related to sound quality using qualitative research methodology. It found that Prasit Tasanakorn studied with Boonmee Chamboonrod, the musician and Saw Duang maker from the Samut Songkhram Province. Later in 1989, he developed his own techniques. His fabrication process is delicate with an emphasis on sound quality. He used the best quality materials and components that results in an attractive instrument both visually and auditorily. He carved a uniform low-relief texture into the interior surface of the sound box to reduce the harshness of the sound which makes his Saw Duang's unique.

Keywords: Making Methods, Saw Duang, Prasit Tasanakorn

บทนำ

ตะตะ หมายถึง เครื่องดนตรีที่มีสายสำหรับดีดเป็นเสียง มาจากคำบาลี สันสกฤตว่า “ตนตีสสเร” หมายถึง เสียงที่ออกจากสาย โดยคำว่า “ตนต” ยังมีความหมายถึง เส้น, สาย จึงเรียกชื่อของเครื่องทำลำนำที่ใช้สายนี้ว่า “ตนตริ” แล้วเพี้ยนคำกลายมาเป็น “ตนตริ” การเกิดเครื่องสายนั้นน่าจะเกิดจากการสั่นสะเทือนของสายธนูล่าสัตว์ แต่ว่าการสั่นสะเทือนของสายธนูที่ทำหน้าที่เป็นตัวสั่นสะเทือนนั้นมีเสียงดังไม่มากนัก ต่อมาเมื่อแนวคิดหาวัสดุที่ช่วยให้การเปล่งเสียงให้ดังมากขึ้น จึงนำวัสดุที่กลวงจากธรรมชาติในแต่ละภูมิภาคนั้น ๆ มาประกอบร่วมกับสาย เช่น เปลือกน้ำเต้า กะลามะพร้าว กระบอกไม้ไผ่ ตะตะเป็นเครื่องดนตรีที่เกิดขึ้นภายหลังเครื่องดนตรีชนิดอื่นๆ สำหรับเครื่องดนตรีไทยประเภทตะตะ 3 แบบได้แก่แบบดีด เช่น กระจับปี่ จะเข้ ซึ่งพัฒนาขึ้นเป็นแบบที่สอง คือการนำคันชักมาสีจำพวกซอ เช่น ซอสามสาย ซอด้วง ซออู้ แบบสุดท้ายคือแบบใช้ไม้ตีคือ ซิม (Arunrat, 2011, p. 75)

ซอด้วง เป็นซอสองสายที่ได้รับอิทธิพลมาจากซอเอ๋อหู (Erhu) ของจีน มีคันสีอยู่ภายในระหว่างสายทั้ง 2 สาย คันชักไม่ได้เป็นอิสระอย่างซอสามสาย โดยได้นำมาปรับปรุงสัดส่วนและวัสดุที่ใช้ให้เหมาะสมกับภูมิภาคไทย ที่เรียกว่าซอด้วง นั้นคงจะเป็นเพราะคล้ายกับด้วงดักสัตว์ ซึ่งทำมาจากกระบอกไม้ไผ่ั่นเอง ความยาวของซอด้วงประมาณ 72 ซม. คันชักยาวประมาณ 68 ซม. และใช้หางไม้ประมาณ 120 - 150 เส้น ปากกระบอกกว้างประมาณ 7 ซม. ตัวกระบอกยาวประมาณ 13 ซม. เจาะกะโหลกทะลุตรงกลาง 2 ข้าง สอดคันทวนเข้าไปในรูบนผ่านกะโหลกโผล่ออกรูล่างใต้กะโหลก ในบางครั้งกะโหลกซอด้วงอาจใช้เหง้าลำเจียกหรืองาช้างก็ได้ ใช้หนังงูเหลือมขึ้นหน้าซอ ทำให้มีเสียงค่อนข้างสูง หย่องซอด้วงทำมาจากผิวไม้ไผ่ตัดเป็นชิ้นเล็กประมาณ 1 ซม. สายทำมาจากสายไหมเส้นเล็ก (Arunrat, 2011, p. 81)

ซอด้วงใช้บรรเลงเป็นเครื่องดนตรีอยู่ในวงเครื่องสาย มโหรี และวงเครื่องสายปี่ชวา โดยแนวการบรรเลงจะเป็นทำนองเก็บละเอียดและเป็นผู้นำการบรรเลงในวงดนตรีไทย ซอด้วงใช้ระบบการตั้งเสียงคู่ 5 สายทุ้มเสียงซอล สายเอกเสียงเร

เมื่อนำขอด้วงมาบรรเลงเพลงเดียวกันนั้น สามารถสร้างอารมณ์ได้ดี โดยจะออกไปทางเศร้า คร่ำครวญ ด้วยเสียงที่ค่อนข้างสูงของขอด้วง จึงสามารถสร้างอารมณ์ต่าง ๆ ได้ดี และสามารถเลียนเสียงมนุษย์ได้คล้ายคลึงมาก ไม่ต่างกับขอสามสายและปีโน เมื่อใส่เทคนิคการบรรเลงเข้าไปแล้วจึงทำให้เสียงที่ออกมารู้สึกกระอักกระอวล ไพเราะ เกิดอรรถรสในการฟังมากยิ่งขึ้น

คุณสมบัติของเสียงขอด้วงที่ได้กล่าวมานั้นจะต้องขึ้นอยู่กับขอด้วงแต่ละคัน ซึ่งขอด้วงแต่ละคันก็จะให้เสียงที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรรมวิธีการทำของช่างแต่ละคน สัดส่วนที่เหมาะสมเจาะกับขอด้วง กระบอกเสียง ความหนาแน่นของเนื้อไม้ สัดส่วนและกระสวนที่เป็นเทคนิค เคล็ดลับของช่างแต่ละท่าน ทั้งหมดคือปัจจัยที่ทำให้ขอด้วงมีเอกลักษณ์ของเสียงที่แตกต่างกันไป ตามกรรมวิธีการสร้างสัดส่วนต่างกัน

กรรมวิธีการสร้างขอด้วงให้ได้คุณภาพเสียงที่ดีนั้นขึ้นอยู่กับช่างผู้มีความรู้ความสามารถในวิชาช่างไม้และงานกลึงที่มีความพิถีพิถันในการสร้าง หากช่างผู้ผลิตมีความรู้ความสามารถในการบรรเลงขอด้วงแล้วยังทำให้คุณภาพของขอด้วงนั้นเพิ่มขึ้นไปอีก ก่อนที่ช่างจะผลิตขอด้วงขึ้นมาได้นั้นจะต้องผ่านกระบวนการผลิตหลายขั้นตอนและในทุก ๆ ขั้นตอนนั้น จะประกอบไปด้วยเทคนิคต่าง ๆ ที่เป็นลักษณะเฉพาะของช่างแตกต่างกันออกไป ตามภูมิปัญญาด้านงานช่างที่ได้จากการเรียนรู้จากครูบาอาจารย์และประสบการณ์ที่ได้พัฒนาคิดค้นขึ้นมาเอง

ครูประสิทธิ์ ทัศนกร อายุ 70 ปี อยู่บ้านเลขที่ 102 ตำบลท่าคา อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นชาวอัมพวาโดยกำเนิด เป็นครูช่างผลิตขอด้วงที่ได้รับการยอมรับกันมานานกว่า 50 ปี โดยครูประสิทธิ์ได้วิชาการสร้างขอด้วงและขออู้มาจากครูมี ฉ่ำบุญรอด และเรียนวิชาการสร้างขอสามสายจาก ครูสมจิตร มีเหมือน โดยได้กระสวนมาจากดุริยบรรณ ครูประสิทธิ์ ทัศนกร เป็นผู้ที่มีความสามารถ และมีความชำนาญในการผลิตเครื่องดนตรีไทยที่มีความประณีตสวยงาม คุณภาพเสียงที่ดี ได้แก่ ขอด้วง ขออู้ และขอสามสาย โดยท่านจะให้ความสำคัญกับคุณภาพของเครื่องดนตรีไทยทุกชิ้นที่สร้างขึ้น เพื่อต้องการสืบทอดและอนุรักษ์กรรมวิธีการสร้างที่ได้รับสืบทอดมาจากครูอาจารย์ในสมัยก่อน

ครูประสิทธิ์ ทัศนาก ได้รับการยอมรับว่าเป็นครูช่างที่ผลิตชื่อดวงที่มีเสียงดัง กังวาน และมีขนาดสัดส่วนที่ลงตัว กลมกลืน เหมาะเจาะ และมีลักษณะที่เป็นลักษณะเฉพาะ ด้วยการสร้างที่ใช้ความพิถีพิถัน บรรจง ประณีตในทุก ๆ ขั้นตอนด้วยตนเอง รวมไปถึงการผลิตเครื่องดนตรีด้วยมือทั้งคัน การอนุรักษ์รูปทรงของชื่อดวงแบบโบราณ การคัดสรรวัสดุที่ดีมีคุณภาพ ผนวกกับกระบวนการที่พัฒนาขึ้นด้วยตนเองจนสมบูรณ์แบบแล้วในปัจจุบัน ทำให้เสียงที่ออกมาเป็นเสียงที่ดี เสียงที่มีคุณภาพ จนเป็นที่ประจักษ์ในหมู่นักดนตรีไทยทั่วประเทศและมีผู้เข้ามาศึกษาวิธีการสร้างขอประเภทต่าง ๆ จากหลากหลายสถาบันการศึกษาทั่วประเทศ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งเน้นศึกษากรรมวิธีการสร้างชื่อดวงของครูประสิทธิ์ ทัศนาก เพื่อทราบวิธีการสร้างชื่อดวงและปัจจัยที่ทำให้มีผลต่อคุณภาพของเสียงชื่อดวง ซึ่งมีลักษณะเฉพาะของช่างผู้นี้ เพื่อให้องค์ความรู้การสร้างชื่อดวงได้รับการเผยแพร่สู่ชนรุ่นหลังสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาประวัติการสร้างชื่อดวงของครูประสิทธิ์ ทัศนาก
2. ศึกษากรรมวิธีการสร้างชื่อดวงของครูประสิทธิ์ ทัศนาก
3. ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพเสียงชื่อดวงของครูประสิทธิ์ ทัศนาก

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาประวัติความเป็นมาของชื่อดวง โดยทำการศึกษาข้อมูลเอกสารในห้องสมุด ต่าง ๆ ดังนี้

- 1.1 ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 1.2 หอสมุดแห่งชาติ
- 1.3 ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 1.4 ห้องสมุดคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ศึกษาประวัติการสร้างซอด้วงของครูประสิทธิ์ ทัศนาก

ในการศึกษาประวัติการสร้างซอด้วง ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ เป็นการดำเนินการวิจัย โดยจะสัมภาษณ์ครูประสิทธิ์ ทัศนาก มีหัวข้อที่จะศึกษาดังนี้

- 2.1 ลักษณะทางกายภาพของซอด้วง
- 2.2 ประวัติความเป็นมาของซอด้วง
- 2.3 ประวัติครูประสิทธิ์ ทัศนาก
- 2.4 ประวัติด้านการสร้างซอด้วงของครูประสิทธิ์ ทัศนาก
- 2.5 พิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างซอด้วง
- 2.6 ทักษะและความภูมิใจในอาชีพช่างทำซอด้วง

3. ศึกษากรรมวิธีการสร้างซอด้วงของครูประสิทธิ์ ทัศนาก

ในการศึกษากรรมวิธีการสร้างซอด้วง ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ และการสังเกตเป็นการดำเนินการวิจัย ดังมีหัวข้อต่อไปนี้

- 3.1 พันธุ์ไม้ที่ใช้ทำซอด้วง
- 3.2 การคัดเลือกหนังที่ใช้ขึ้นหน้าซอด้วงของครูประสิทธิ์ ทัศนาก
- 3.3 การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการสร้างซอด้วง
- 3.4 ขั้นตอนและกรรมวิธีการสร้างซอด้วงของครูประสิทธิ์ ทัศนาก
- 3.5 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน
- 3.6 ทิศทางและอนาคตของอาชีพช่างทำซอด้วง

4. ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพซอด้วงของครูประสิทธิ์ ทัศนาก

ในการศึกษากรรมวิธีการสร้างซอด้วง ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ และการสังเกตเป็นการดำเนินการวิจัย ดังมีหัวข้อต่อไปนี้

- 4.1 ปัจจัยที่ทำให้การผลิตซอด้วงมีคุณภาพและส่งเสริมต่อคุณภาพเสียง
- 4.2 ลักษณะเฉพาะทางกายภาพ
- 4.3 ลักษณะเฉพาะในเชิงช่าง
- 4.4 การประเมินคุณภาพของเสียงซอด้วง

ทั้งนี้ในการดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลจากศิลปินทางด้านดนตรีไทยดังต่อไปนี้

- ศาตราจารย์พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์ หัวหน้าภาควิชาานาฏยสังคีตคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

- รองศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี ผู้ทรงคุณวุฒิคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- รองศาสตราจารย์ ดร. โกวิท ชันธศิริ ข้าราชการบำนาญ ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- รองศาสตราจารย์ปรกรณ์ รอดช้างเผื่อน ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ผู้ช่วยศาสตราจารย์สปีชัญญ์ กิ่งแก้ว ภาควิชาานาฏยสังคีต คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ทั้งนี้ในการดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งหมดมาวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ถูกต้อง และนำเสนอเป็นรูปเล่มเพื่อประโยชน์ในการศึกษาเรื่องคุณภาพเสียงชอด้วงของครูประสิทธิ์ ทศนากร

ผลการวิจัย

1. ประวัติการสร้างชอด้วงของครูประสิทธิ์ ทศนากร

ครูประสิทธิ์ ทศนากร เกิดเมื่อวันเสาร์ที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2488 ตรงกับปีระกา อายุ 72 ปี สมรสกับ นางม่วยเตียง ทศนากร มีบุตรด้วยกัน 1 คน ได้แก่ นายประเสริฐ ทศนากร ปัจจุบันอาศัยอยู่บ้านเลขที่ 43 หมู่ 10 ตำบลท่าคา อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ครูประสิทธิ์ ทศนากร เป็นศิษย์ของครูบุญมี ฉ่ำบุญรอด นักดนตรีและช่างทำเครื่องดนตรีไทย ในตำบลท่าคา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยการเริ่มสั่งซื้อชอด้วงมาจากร้านดุริยบรรณ เพื่อนำมาเป็นการสร้างชอด้วงด้วยไม้จริงเป็นคันแรก โดยได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้มาจากครูบุญมี ฉ่ำบุญรอด จากการแนะนำและการชี้แนะ ในการสร้างสัดส่วนต่าง ๆ ของชอด้วงและชอฮู้

จนเกิดความชำนาญ ด้วยนิสัยของครูประสิทธิ์ ทัศนากกรเป็นคนใฝ่หาความรู้ อยู่ตลอดเวลา มีการพัฒนาและปรับปรุงฝีมือการสร้างซอด้วงอยู่เสมอ เพื่อค้นหาเสียงซอด้วงที่มีความไพเราะ ใส กังวาน และมีแก้วเสียง โดยอาศัยประสบการณ์ ความสงสัย ใคร่รู้ จนทำให้การสร้างซอด้วงของท่านมีเสียงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ รวมไปถึงการสร้างซอด้วงที่ผลิตออกมามีประณีต สวยงาม ได้มาตรฐาน สัดส่วนที่สมบูรณ์แบบ จึงทำให้ซอด้วงที่เกิดจากการสร้างของท่านได้รับความนิยมกันอย่างแพร่หลายในหมู่ศิลปิน นักดนตรีไทย หลากหลายจังหวัดทั่วประเทศ ด้วยการลองผิดลองถูกและยึดหลักการสร้างของครูบุญมี ฉำบุญรอดเอาไว้ ประกอบกับพื้นฐานนิสัยที่ชอบพลิกแพลง ทดลองในรูปแบบต่าง ๆ จนในระยะเวลาต่อมาในปี พ.ศ. 2532 ครูประสิทธิ์ ทัศนากกร ได้คิดค้นรูปแบบกระสวนซอด้วงขึ้นมาด้วยตนเองจนเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ และไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบกระสวนอีกเลยจนถึงปัจจุบัน

2. ขั้นตอนและกรรมวิธีการสร้างซอด้วงของครูประสิทธิ์ ทัศนากกร

กรรมวิธีการสร้างซอด้วง นิยมใช้ไม้เนื้อแข็งในการสร้าง เช่น ไม้มะเกลือ ไม้นางพญาจ้าวดำ ไม้ชิงชัน เป็นต้น ใช้เครื่องมือจำนวน 47 ชนิด วัสดุจำนวน 6 ชนิด ขั้นตอนการสร้างมีทั้งหมด 7 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 การสร้างกระบอกซอด้วง จะทำการกลึงโดยใช้มีดกลึงจำนวน 7 รูปแบบ เพื่อทำการสร้างรูปทรงของกระบอกซอด้วง ซึ่งกระบอกซอด้วง มีความยาว $5\frac{1}{2}$ นิ้ว ด้านในของปากนกแก้ว มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 2 นิ้ว ด้านนอกของปากนกแก้ว มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 5 เซนติเมตร ด้านในของปากกระบอกซอ มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 5 เซนติเมตร ด้านนอกของปากกระบอกซอ มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 7 เซนติเมตร

2.2 การขึ้นหน้าซอด้วง จะใช้หนังงูเหลือมบริเวณส่วนสะดือของงู เพื่อทำการขึ้นหน้าซอ โดยจะต้องตัดให้มีลักษณะกลม แล้วนำมาแช่น้ำทิ้งไว้ 1 คืน หนังงูที่มีคุณภาพจะลักษณะสีขาวขุ่น เมื่อได้หนังงูที่สะอาดและขยายตัวเต็มที่แล้ว นำตะปูขนาด 2 นิ้ว จำนวน 8 ตัว มากลัดไว้ที่หนังทั้ง 8 มุม จากนั้นนำเครื่องขึ้นหนัง มาวางล็อกไว้กับปากกาจับ นำกระบอกซอขึ้นวางบนเครื่องขึ้นหนังและนำหนังงู

ที่กลัดตะปuang ขอบลงบนกระบอกซอด้านปากนกแก้ว ทำการหมุนแป้นเครื่องขึ้นหน้า ให้ตั้งจากนั้นนำไปตากแดดเป็นเวลา 3 วัน

2.3 การกลึงลูกบิดซอด้วง ปลายก้านลูกบิด มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3 หุน ก้านลูกบิดมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 4 หุน บัว มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 นิ้ว แหวนลูกบิดมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2 เซนติเมตร ลูกตุ้มทรงมะฝ่อ มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ $1 \frac{1}{2}$ นิ้ว

2.4 การกลึงคันชักซอด้วง คันชัก มีความยาวประมาณ 75 เซนติเมตร การกลึงลวดลายต่าง ๆ ให้สวยงาม อย่างประณีต รวมไปถึงการขึ้นหางม้า โดยใช้หางม้าแท้จากประเทศมองโกเลีย

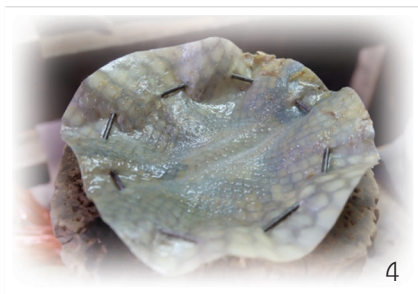
2.5 การกลึงคันทวน คันทวนของซอด้วงมีความยาวประมาณ 30 นิ้ว 3 หุน โดยจะทำการกลึงด้วยมีดกลึงจำนวน 7 รูปแบบ ด้วยความประณีตและได้สัดส่วนสมดุลกันในทุก ๆ ส่วน

2.6 การสร้างหย่องซอด้วง เป็นการคิดค้นขึ้นด้วยตนเองและให้ชื่อว่า หย่อง “ตีนเป็ด” ทำจากไม้ไผ่สีสุก ตีนหย่องมีความกว้างประมาณ 1 หุน ส่วนที่รับสายซอ มีความกว้างประมาณ $2 \frac{1}{2}$ หุน หย่องมีความยาวประมาณ $2 \frac{1}{2}$ เซนติเมตร

2.7 การประกอบซอด้วง จะนำส่วนประกอบต่าง ๆ มารวมเข้าด้วยกัน โดยเริ่มจากกระบอกซอและคันทวน จากนั้นนำลูกบิด สายซอมาใส่เข้าด้วยกัน และนำคันชักสอดใส่เข้าคั่นระหว่างสายซอทั้ง 2 สาย จากนั้นจึงนำหย่องใส่บริเวณหน้ากระบอกซอ ปรับแต่งเสียงซอด้วงตามความต้องการ

ภาพที่ 1 - 2 การกลึงคว้านในและการกลึงกระบอกซอด้าง

ภาพที่ 3 - 4 การกลัดตะปูบริเวณหนังงูและการนำหนังงูที่ขึ้นหน้าแล้วตากแดด

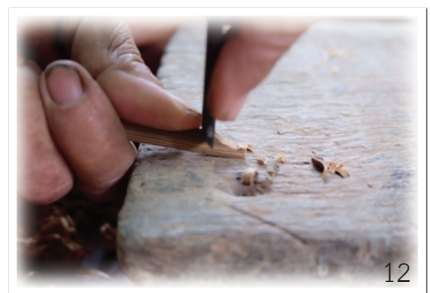
ภาพที่ 5 - 6 การกลึงยอดฉัตรลูกบิดและลูกบิดที่เสร็จสมบูรณ์แล้ว

ภาพที่ 7 - 8 การกลึงคันชักและการกลึงลวดลายของคันชัก

ภาพที่ 9 - 10 การกลึงคันทวนและการขัดตกแต่งโขนซอ

ภาพที่ 11 - 12 การขัดหย่องและหย่องซอด้วงที่สร้างเสร็จแล้ว

ภาพที่ 13 ซอด้วงที่เสร็จสมบูรณ์

3. ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพซอด้วงของครูประสิทธิ์ ทัศนาก

ปัจจัยที่ทำให้การผลิตซอด้วงของครูประสิทธิ์ ทัศนาก มีคุณภาพ และส่งผลต่อคุณภาพเสียงที่เป็น อัตลักษณ์เฉพาะในเชิงช่าง โดยครูประสิทธิ์ จะให้ความสำคัญกับการสร้างซอด้วงในทุก ๆ ขั้นตอน สิ่งสำคัญที่จะส่งผลต่อคุณภาพเสียงซอด้วง ได้แก่ การคัดเลือกหนัง การขึ้นหนัง การกลึงกระบอกซอด้วง การคัดเลือกสายซอด้วง การคัดเลือกหางม้า การกลึงกระบอกซอด้วง โดยความรู้ทั้งหมดนี้เกิดจากประสบการณ์ที่สั่งสมมานาน พัฒนาออกมาเป็นซอด้วงที่มีคุณภาพประกอบกับความตั้งใจในการสร้างซอด้วงอย่างประณีตให้ได้รูปแบบ สัดส่วน ที่ต้องการทุก ๆ ขั้นตอน ดังนี้

3.1 การคัดเลือกหนังจุที่จะนำมาขึ้นหน้าขอด้วงถือเป็นสังสำคัญอย่างมกที่จะส่งผลถึงคุณภาพเสังของขอด้วง โดยครุประสัทธัทจะใช้หนังจุเหลือมเพื่อขึ้นหน้าขอด้วง เนืงจากจุเหลือมจะมีหนังที่นามากกว่า จุลลาม ความยืดยุ่นในตัวนังจุเหลือมนั้นมือยู่มาก ซึ่งหนังจุที่นำมาขึ้นหน้าขอด้วงนั้นจะต้องเป็นหนังจุที่สด กล่าวคือ ต้องเป็นหนังจุที่เพืงตายใหม่ ๆ นำมาตากแดดจนแห้งเป็นเวลา 3 วัน จึงจะได้หนังจุที่สดและมีคุณภาพมากที่สุด และหนังจุที่มีคุณภาพและมีความตืงมากที่สุดจะต้องเป็นหนังจุบริเวณส่วนสะดือขึ้นมาจนถึงส่วนกลางลำตัวนั้นตามรูปแบบของครุประสัทธัทที่รับการถ่ายทอดความรู้มาจากครุบุญมื ฉ่ำบุญรอด ถือว่าเป็นหนังจุที่ดี มีคุณภาพสูง มีความเหนียวมากเมือแบ่งตัดอกจะนำไปขึ้นหน้าขอด้งได้ทั้งหมดประมาณ 7 หนัง ซึ่งหนังส่วนนี้ถือว่าเป็นหนังที่ดีที่สุดสำหรับการนำมาขึ้นหน้าขอด้วง โดยจะสามารถสังเกตจากเกล็ดของจุจะมีรูปทรงสี่เหลี่ยม

3.2 การขึ้นหน้าขอด้วง กรรมวิธีการขึ้นหนังหน้าขอนี้เป็นสังสำคัญอย่างหนังที่มีลักษณะเฉพาะของ ครุประสัทธัท โดยการขึ้นหนังขอด้วงนั้นจะนำหนังจุแช่น้ำเป็นเวลา 1 คัณ จนหนังจุนั้นเปือย จากนั้นจึงนำหนังจุที่เปือยตามต้องการมาขัดด้วยกระดาษทรายให้สะอาด หนังจุที่ได้คุณภาพจะมีสีขุ่น นำหนังจุมาลัดตะปูจำนวน 8 ตัวน ตามรูปแบบของครุประสัทธัท หลังจากนั้นจึงนำขึ้นเครื่องขึงหนังนำเชือกฟางมัดในลักษณะไขว้ตามตะปู เทคนิคสำคัญของครุประสัทธัทที่ทำให้หนังจุที่ขึ้นหน้านั้นตืงเป็นระยะเวลานานนับ 20 ปี คือการนำคัมปากนกแก้วมาตืงหนังบริเวณขอบหนังจุที่ทำการขึ้นหนังทั้ง 8 มุม ให้ตืง แน่นที่สุด เนืงจากการใช้เชือกมัดไขว้ตามตะปูเพื่อขึงหนังนั้นม่มีความตืงพอ เหมือนกับการตืงด้วยคัม อีกเทคนิคหนังคือการหมักน้ำ โดยนำผ้าชุบน้ำมาวางไว้บนหนังที่ขึงเพื่อไห้หนังจุขยายตัวออกอีก จากนั้นจึงทำการหมนแป้นเครื่องขึ้นหน้าขอให้แน่นเพืงมากขึ้น แล้วนำไปตากแดดในช่วงเช้าเท่านั้นคือประมาณเวลา 08.00 - 11.00 ทังไว้เป็นเวลา 3 วัน

3.3 การคัดเลือกหางม้า ครุประสัทธัท ัทศนการ ให้ความสำคัญกับการใช้หางม้าอย่างมก โดยมีความประณีต ละเอืยดอ่อนในเรืงของการเลือกใช้หางม้าแท้จากประเทศมองโกเลีย ซึ่งเป็นม้าที่ถูกดูแลอย่างดี ในการควบคุมการกินอาหารเพื่อให้

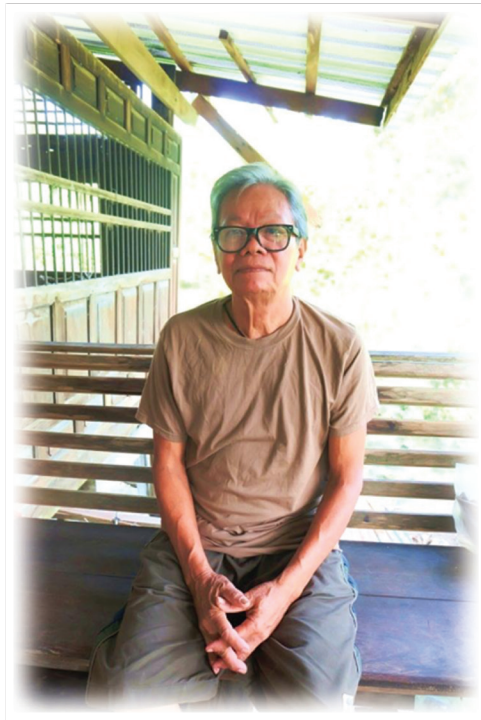
หางม้างอกออกมาสม่ำเสมอ มีความหนาแน่นและละเอียด เมื่อนำหางม้างที่มีคุณภาพ มาขึ้นคันทิ้งจะส่งผลต่อเสียงที่ถ่ายทอดออกไปให้มีคุณภาพ ในขณะที่เสียดสีกับสายซอ และได้เสียงซอที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย รวมถึงทำให้การสีของายไม่เกิดเสียงแกรก เสียงแข็งกระด้างในขณะที่ทำการบรรเลง อีกทั้งการใช้หางม้างที่เป็นสายเอ็นจะทำให้ขึ้น คันทิ้งได้ยากและทำให้คันทิ้งโค้ง ไม่มีความยืดหยุ่นในขณะที่สีจึงทำให้ต้องออกแรงมาก แตกต่างกับคันทิ้งที่ใช้หางม้างแท้ ความโค้งของคันทิ้งที่ครูประสิทธิ์สร้างขึ้นจะมี ลักษณะโค้ง โอนเล็กน้อยเพื่อให้ได้น้ำหนักความยืดหยุ่นในขณะที่บรรเลงจึงทำให้สียง มีเสียงไพเราะ นุ่มนวล ทั้งนี้เกิดขึ้นเพราะการสปริงตัวของคันทิ้งและหางม้างที่มีคุณภาพ

3.4 การคัดเลือกสายซอด้วง ครูประสิทธิ์ ทัศนากกร พบว่าเสียงซอด้วง ที่มีคุณภาพเสียงดี จะต้องใช้สายไหมเท่านั้น อีกทั้งสายไหมยังคงให้เสียงที่เป็นเอกลักษณ์ ของความเป็นไทย สายซอที่ดี มีคุณภาพจะต้องผ่านกรรมวิธีการพันจนแน่น จากนั้น อัดกาจจนสายไหมแข็ง โดยครูประสิทธิ์จะเลือกใช้สายซอด้วงของร้านภมรรุ่งโรจน์ และสายซอด้วงที่ดีมีคุณภาพสูงของช่างจ้อน ไทโรวิมาน สายไหมที่มีคุณภาพจะส่งผลให้ เสียงซอที่ถ่ายทอดออกมาใส กังวาน มีแก้วเสียงออกมาอย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้ว่า ครูประสิทธิ์ให้ความสำคัญพิถีพิถันกับการเลือกสายซอด้วงที่ดีมีคุณภาพ อีกทั้ง ยังคงรูปแบบเสียงซอด้วงให้เป็นเสียงซอของดนตรีไทย ซึ่งจำเป็นที่จะต้องอาศัยหางม้าง ที่ดีมีคุณภาพประกอบสายไหมที่ดีควบคู่กันไปด้วย

3.5 การกลึงกระบอกซอด้วง ครูประสิทธิ์ ทัศนากกร มีการสร้างซอด้วง ขึ้นตอนที่สำคัญที่สุดคือ กรรมวิธีการกลึงกระบอกซอด้วง ซึ่งภายในกระบอกซอด้วง ของครูประสิทธิ์จะมีกล่องเสียงอยู่ภายในปากนกแก้วอีกชั้นหนึ่ง กรรมวิธีนี้ถูกคิดค้น คิดเองจากครูประสิทธิ์ที่ต้องการสร้างซอด้วงให้มีเสียงดัง กังวาน นุ่มนวล มีแก้วเสียงที่ ท่านเองชื่นชอบ ซึ่งเสียงซอด้วงของครูประสิทธิ์นั้นจากคำสัมภาษณ์พบว่าในสมัยโบราณ ซอด้วงจะมีลักษณะเสียงที่มีแก้วเสียง นุ่มนวล อ่อนหวาน ซึ่งบริเวณปากนกแก้ว จะต้องทำการกลึงให้ได้สัดส่วน จากนั้นจึงทำการกลึงกล่องเสียง เสียงซอด้วงจะถูกส่ง ผ่านจากการสั่นสะเทือนบริเวณหนังผ่านปากนกแก้ว ผ่านการกรองเสียงด้วยกล่องเสียง ที่กลึงขึ้น ก่อนที่เสียงซอด้วงนั้นจะส่งผ่านออกทางปากกระบอกซอในขั้นตอนสุดท้าย

กรรมวิธีการสร้างกระบอกซอดว่งของ ครูประสิทธิ์สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาทางการสร้างเครื่องดนตรีไทยของช่างที่ผ่านกระบวนการคิดและทดลองด้วยตนเอง โดยมีเสียงในอุดมคติของตนเองเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวว่าจะต้องสร้างเสียงของซอดว่งออกมาในรูปแบบเสียงในอุดมคติที่ตนเองชื่นชอบ จึงทำให้เสียงซอดว่งของครูประสิทธิ์มีเอกลักษณ์เสียงซอดว่งมีความดัง ใส กังวาน และมีแก้วเสียงของซอดว่งแตกต่างจากช่างคนอื่น ๆ ที่ทำอาชีพสร้างซอดว่งด้วยกันอย่างชัดเจน

สรุปและอภิปรายผล

ภาพที่ 14 ครูประสิทธิ์ ทัศนาก

การศึกษาประวัติและผลงานการสร้างซอด้วงของครูประสิทธิ์ ทัศนาก พบว่า ครูประสิทธิ์ ทัศนาก เกิดเมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2488 อายุ 72 ปี สมรสกับ นางม่วยเตียง ทัศนาก มีบุตรด้วยกัน 1 คน ได้แก่ นายประเสริฐ ทัศนาก ปัจจุบันอาศัยอยู่บ้านเลขที่ 43 หมู่ 10 ตำบลท่าคา อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดสุรินทร์ ได้เรียนวิชาช่างไม้มาจากบิดา ต่อมาได้ฝากตัวเป็นลูกศิษย์กับครูบุญมี ฉ่ำบุญรอด นักดนตรีและช่างทำเครื่องดนตรีไทย ในตำบลท่าคา จังหวัดสุรินทร์ จากการแนะนำและการชี้แนะจากครูบุญมี ฉ่ำบุญรอด ในการสร้างสัดส่วนต่าง ๆ ของซอด้วง จนเกิดความชำนาญ จนในปี พ.ศ. 2532 ครูประสิทธิ์ ทัศนาก ได้คิดค้น กระสวนซอด้วงขึ้นมาด้วยตนเองจนเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์มีเสียงและรูปทรง เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของตนเอง และไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบกระสวนอีกเลย จนถึงปัจจุบัน

กรรมวิธีการสร้างซอด้วงของครูประสิทธิ์ ทัศนาก เป็นกรรมวิธีการสร้างที่ละเอียด ประณีต และเป็นซอด้วงที่มีคุณภาพทุก ๆ คัน กล่าวคือ กรรมวิธีการสร้างของครูประสิทธิ์ ทัศนาก จะเป็นการสร้างซอด้วงที่เน้นคุณภาพเสียง สัดส่วนที่เหมาะสม สวยงาม วัสดุที่ใช้สร้างจะต้องเป็นวัสดุที่คัดสรรมาอย่างดีแล้ว ซอด้วงของท่านจะมีอายุการใช้งานที่ยาวนาน เนื่องจากกระบวนการคัดเลือกวัสดุที่ดี มีคุณภาพ เพื่อมาสร้างซอด้วงทุก ๆ คัน ประกอบกับกรรมวิธีการสร้างด้วยตนเองเพียง คนเดียวแตกต่างกับระบบการสร้างของโรงงานอุตสาหกรรมที่มีกระบวนการผลิตเพื่อหวังผลในด้านของปริมาณ การผลิตซอด้วงของครูประสิทธิ์ ทัศนาก จะมีการควบคุม สัดส่วน การกลึงที่ประณีตที่สุดจนกว่าจะได้กระสวนที่ถูกต้องตามเทคนิคเฉพาะของท่านเอง ด้วยการใช้ไม้กลึงจำนวน 7 รูปแบบ จึงเป็นผลทำให้ลดหลายการกลึงมีความงดงาม รวมไปถึงการขัดด้วยกระดาษทรายบดและกระดาษทรายน้ำแก๊บริยละเอียดของชิ้นงาน การพ่นแล็กเกอร์ สลับกับการขัดจนกว่าชิ้นงานจะเรียบเนียน สวยงาม แสดงให้เห็นถึงความพิถีพิถัน ละเอียด ประณีต และความตั้งใจในการสร้างอย่างชัดเจน ซอด้วงของท่านจึงเปี่ยมไปด้วยคุณค่าและคุณภาพที่ลูกค้าทุก ๆ คนให้ความไว้วางใจที่จะมาสั่งซื้อ ซอด้วงจากฝีมือการสร้างของครูประสิทธิ์ ทัศนาก

ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพเสียงซอด้วงของครูประสิทธิ์ ทัศนาก คือ ขนาด และสัดส่วนของ กระบอกซอ คันชัก หย่อง การคัดเลือกวัสดุที่มีคุณภาพมาทำการขึ้นหนัง หางม้า โดยครูประสิทธิ์ ทัศนาก ให้ความสำคัญกับการกลึงกระบอกซอด้วงที่จะต้อง ได้สัดส่วนตามรูปแบบที่ท่านคิดค้นขึ้น อีกทั้งยังมีเทคนิคพิเศษของการกลึงกล่องเสียง ภายในปากกระบอกของซอด้วงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ อันเป็นปัจจัยส่งผลทำให้ซอด้วง ของท่านมีคุณภาพเสียงที่แตกต่างออกไปจากช่างคนอื่น ๆ อย่างชัดเจน ประกอบ กับสัดส่วนของคันทวน คันชัก หย่องซอด้วงที่ท่านคิดค้นสร้างขึ้นเองเพื่อให้เหมาะสม กับซอด้วง ด้วยประสบการณ์ความรู้ในด้านการสร้างซอที่ได้สั่งสมมาจากอดีต จนเป็นความรู้ที่ตกผลึกถ่ายทอดออกมาผ่านฝีมือการสร้างซอด้วงของท่าน สิ่งเหล่านี้ เป็นผลให้ซอด้วงมีคุณภาพเสียงที่คมชัด นุ่มนวล ดัง กังวาน และมีแก้วเสียงเอกลักษณ์ เฉพาะเชิงช่าง จนเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายในสังคมนักดนตรีไทยประเภท เครื่องสาย

References

Arunrat, P. (2011). *Pathom bot dontri Thai*. Nakhon Pathom, Thailand: Silpakorn University Printinghouse.